

УДК: 371.134:63(491)

Заскалета Світлана Григорівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний
університет

СПІВРОБІТНИЦТВО КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті аналізується роль міжнародного співробітництва у контексті професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу. Вирішення проблеми потребує реальної державної політики, спрямованої на вдосконалення структури професійної підготовки фахівців. Аналіз нормативно-правової бази Європейського Союзу щодо неперервної професійної освіти слугує допомогою у напрямі побудови відкритої і гнучкої системи професійної підготовки фахівців та інтеграції до європейської спільноти.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців, освіта упродовж життя, європейська стратегія зайнятості.

В статье дается анализ международного сотрудничества в контексте профессиональной подготовки специалистов в странах Европейского Союза. Для решения проблемы необходима реальная государственная политика, которая направлена на усовершенствование структуры профессиональной подготовки специалистов. Анализ документов Европейского Союза о непрерывном профессиональном образовании поможет построить открытую и гибкую систему профессиональной подготовки специалистов и интегрироваться в европейское сообщество.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалистов, образование на протяжении всей жизни, европейская стратегия занятости.

It is analyzed the international cooperation in the contest of vocational training of specialists in the countries of European Union in this article. The author emphasizes that it is necessary to work out the real national policy for improving the structure of vocational training of specialists. The analysis of these documents helps to create an open and flexible system of vocational training of specialists and integrate into European Community.

Key words: vocational training of specialists, life-long learning, European Employment Strategy.

Актуальність теми дослідження визначається низкою істотних факторів, що обумовлюють специфіку розвитку професійної підготовки фахівців в Україні. Світові тенденції глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства визначили принципово нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Визначальним пріоритетним напрямом створення єдиного європейського простору в галузі професійної підготовки

фахівців є розвиток міжнародного співробітництва в країнах Європейського Союзу, досягнення діалогу та взаєморозуміння в освітній сфері між представниками різних країн європейського простору.

У сучасних умовах в країнах ЄС відбувається розширення можливостей для обміну в галузі професійної підготовки фахівців. Відтак, представники наукової думки країн ЄС та України приділяють велику увагу становленню та розвитку міжнародних зв'язків, окресленню ролі прийнятих офіційних документів як основи та аргументу європейської інтеграції як явища освітньої політики Європейського Союзу.

Мета роботи: дослідити перспективні напрями професійної підготовки фахівців.

Модернізація освітньої галузі в Україні відбувається у контексті намірів входження країни в європейський освітній простір, підписання положень Болонської конвенції [2]. Інтеграція національних систем професійної підготовки фахівців викликає активізацію міжнародного співробітництва у цьому напрямі за такими принципами: пріоритет національних інтересів, збереження і розвиток інтелектуального потенціалу нації, орієнтації на національні та загальнолюдські цінності.

Ступінь наукової розробки проблеми. Протягом останніх років з'являються дослідження українських науковців (Н.Абашкіна, А.В. Василюк, А.А.Збруєва, І.А. Зязюн, А.В.Каплун, І.М. Ковчина, В.Г. Кремень, В.О. Кудін, О.І. Локшина, М.П. Лещенко, В.І. Луговий, Н.Г. Ничкало, А.В. Парінов, Л.П. Пуховська, С.О.Сисоева), які стосуються системи професійної підготовки фахівців в країнах Європейського Союзу (Німеччина, Велика Британія, Франція, Фінляндія, Польща, Чехія, Словаччина та ін.).

Увага вітчизняних науковців до країн ЄС викликана значними успіхами не тільки у нарощуванні валового національного продукту, підвищеннях якості життя і професійної компетентності населення, а також розвитком системи професійної підготовки фахівців, впровадженням нових технологій навчання.

Виклад основного матеріалу. Проблеми неперервної професійної освіти постали у центрі уваги країн ЄС у зв'язку з динамічною зміною вимог до кваліфікації персоналу, демографічними змінами, глобалізацією економічних процесів, зростання необхідності в неперервному засвоєнні нових знань, нових умінь і навичок, що дозволяють фахівцю бути адекватним, конкурентноспроможним у нових галузях і предметах, релевантних професійної і соціальної діяльності.

Європейський Союз стоїть перед змінами, зумовленими глобалізацією та викликами економіки нового типу, яка ґрунтується на знаннях. Країни ЄС визначають нову стратегічну мету та узгоджують програму створення інфраструктури, яка уможливує розвиток знань, а також модернізації системи професійної підготовки фахівців.

Проблема професійної підготовки фахівців багатоаспектна. Її розв'язання потребує реальної державної політики, насамперед законодавчого забезпечення комплексу завдань, спрямованих на підвищення професійного рівня, вдосконалення структури, створення належних умов для професійного зростання. У цьому контексті значний інтерес представляє аналіз документів Європейського Союзу щодо неперервної професійної освіти та професійної підготовки фахівців.

Правове регулювання стану неперервної професійної освіти в країнах Європейського Союзу ґрунтується на вимогах Всесвітньої Декларації прав дитини [3], Декларації ООН про поширення серед ідеалів світу взаєморозуміння між народами [7]. Міжнародні стандарти правового регулювання професійної освіти встановлені ЮНЕСКО в Конвенції про технічну та професійну освіту (Париж, 10 листопада 1989 р.) [4]. Конвенція стосується усіх форм і рівнів технічної і професійної освіти, здійснюваної у навчальних закладах або в рамках навчальних програм, які виконуються як навчальними закладами, так і різними підприємствами, що пов'язані зі світом праці. Користуючись підписаними документами, країни Європейського Союзу вживають заходи щодо забезпечення права рівного доступу до професійної освіти та рівних можливостей участі у навчальному процесі.

Однією з важливих проблем, яка стоїть перед об'єднаною Європою є проблема зайнятості. Держави – члени ЄС намагаються вирішити проблему працевлаштування людей використовуючи різноманітні засоби. Про це свідчить політика зайнятості – Європейська стратегія зайнятості і яка отримала назву Люксембурзький процес [6]. Люксембурзький процес проходить за чітко визначеною програмою в річному циклі, що складається з: планування, моніторингу, вивчення та адаптації. Європейська стратегія зайнятості (ЄСЗ) передбачена в новому розділі “Зайнятість” (раніше просто стаття) Амстердамського договору.

Люксембурзький самміт у листопаді 1997 року запровадив ЄСЗ, не очікуючи доки Амстердамський договір [1] набуде чинності. Амстердамський договір проголосив зростання зайнятості одним з ключових завдань Європейського Союзу, яке є настільки ж важливим, як і макроекономічні цілі зростання й стабільності. Країни ЄС виробили узгоджену стратегію зайнятості, яка та сприяє формуванню кваліфікованої, підготовленої, динамічної робочої сили, і такого ринку праці, що може швидко пристосовуватись до нових економічних умов. Крім того, запроваджено принцип “головного потоку”, згідно з яким при розробці всіх інших політик ЄС береться до уваги їхній вплив на зайнятість.

Для реалізації європейської стратегії зайнятості Люксембурзький самміт розробив новий, так званий “відкритий метод координації”, коли замість примусових постанов використовується добровільна співпраця і “м'які постанови”. Комісія та Рада міністрів щороку аналізують політику зайнятості в країнах і оприлюднюють “Спільний звіт”. У подальшому, за рекомендацією Комісії, Рада затверджує “Головні напрямки щодо зайнятості”, на підставі яких країни ЄС розробляють національні “Плани дій щодо зайнятості”. Допомогає Раді в цій роботі Комітет із зайнятості, також створений згідно з Амстердамським договором на заміну Комітету з зайнятості та ринку праці, створеного 1996 року. Комітет із зайнятості проводить моніторинг політики держав у сфері зайнятості та ринків праці, а також сприяє її координації та висловлює свою думку щодо питань які вирішуються. До комітету входять по два представника від кожної держави і два представника від Комісії [6].

Лісабонська стратегія (Lisbon Strategy) - нова стратегічна мета Європейського Союзу, яка спрямована на підвищення глобальної конкурентоспроможності Союзу через економічне оновлення та поліпшення в соціальній сфері й охороні довкілля [5]. Європейська Рада в Лісабоні в березні 2000 року визначила для Європейського Союзу завдання на наступне десятиліття: стати найконкурентоспроможнішою та

найдинамічнішою в світі економікою, що базується на знаннях, здатна до постійного зростання, забезпечує більше кращих робочих місць та тісніше соціальне гуртування. Держави Європи прийшли до єдиного розуміння необхідності неперервної освіти упродовж життя.

Проблематика неперервної професійної освіти, яка відображена в Меморандумі – робочому документі Європейської комісії, що стосується неперервної освіти, під гаслом «Навчання упродовж життя» [5], багато років перебуває у центрі уваги міжнародних організацій, що діють в інтересах освіти та економіки в широкому розумінні. Достатньо згадати рапорти ЮНЕСКО, ОЕСР (організація економічної співпраці та розвитку), Римського клубу.

Процеси глобалізації і конвергенції освіти вимагають гармонізації міжнародного освітнього простору, що можливе, на думку багатьох експертів у галузі освіти, за умов уніфікації вимог до національних систем освіти; стандартизації технологій навчання; стандартизації технологій управління знаннями.

Принцип субсидіарності означає, що кожна країна ЄС несе повну відповідальність за організацію своєї системи освіти, фахової виучки та зміст навчання. Згідно зі статтями 149 та 150 Договору про заснування Європейської Спільноти, роль Спільноти полягає у сприянні розвитку якісної освіти шляхом заохочення держав - членів до співпраці і, в разі потреби, підтримці та доповненні їхньої діяльності. Пріоритетними цілями ЄС є розвиток загальноєвропейського виміру освіти, сприяння мобільності та налагодження зв'язків між університетами й школами Європи [5].

Тож відповідно до цих статей Союз не прагне розробляти спільну освітню політику. Однак він має у своєму розпорядженні низку специфічних засобів заохочення співпраці в цій галузі, а саме: програми дій Спільноти, ухвалені за процедурою спільного ухвалювання рішень, зокрема, освітня програма “Сократ” (Socrates) [8]. Програма має на меті розвиток європейського виміру і поліпшення якості освіти, заохочуючи співпрацю держав - учасниць. Перший етап програми тривав п'ять років (1995 – 1999 рр.); другий етап з бюджетом 1 млрд. 850 млн. євро розрахований на сім років (2000 – 2006 рр.). “Сократ” поділяється на вісім напрямків діяльності: “Коменський” (Comenius) – шкільна освіта, “Еразм” (Erazmus) – вища освіта, “Грюнтіг” (Grundtvig) – навчання дорослих та інші освітні можливості, “Лінґва” (Lingua) – вивчення європейських мов, “Мінерва” (Minerva) – інформаційні та комунікаційні технології в освіті

Водночас з іншими європейськими програмами розроблені супутні заходи:

- “Леонардо да Вінчі” (Leonardo da Vinci) – програма заходів із запровадження політики Спільноти в галузі професійної виучки. Бюджет програми на сім років (2000 – 2006 рр.) становить 1,15 млрд. євро.

- “Молодь” (Youth) – програма взаємообмінів та неформальної освіти, орієнтована на молодь від 15 до 25 років. Відкрита для молоді в 31 європейській країні; надає молодим людям можливості для групових взаємообмінів та індивідуальної волонтерської роботи. Спирається на досвід попередніх програм “Молодь для Європи” та “Європейська волонтерська служба”.

Професійна підготовка фахівців в країнах Європейського Союзу базується на принципах співпраці між країнами. Міжнародна діяльність у цій сфері має на

меті:

- розвитку європейського виміру професійної підготовки фахівців;
- удосконалення системи професійної підготовки фахівців;
- розвиток співпраці між навчальними закладами;
- визнання дипломів та періодів навчання;
- пропаганду обміну студентами.

У відповідності до мети діяльності у сфері професійної підготовки фахівців здійснено комплекс заходів, що забезпечило стабільне просування системи до інтегрованого міжнародного освітнього простору. Ними є:

- упровадження цільових програм, проєктів, грантів із залученням іноземних інвестицій;

- розширення горизонтального міжнародного співробітництва між країнами ЄС через угоди між закладами освіти та обмін студентами, викладачами, вченими;

- розвиток співробітництва між міжнародними організаціями та освітніми закладами системи професійної підготовки фахівців;

- запровадження «інтернаціоналізаційних» елементів у програми (спільні ступені, що вимагає навчання, практику і мовну підготовку за кордоном протягом певного часу) [9];

- запровадження програми європейської мобільності ERASMUS, яка дає підтримку співпраці між європейськими навчальними закладами, а також підтримує викладачів, які бажають викладати у зарубіжному університеті або отримати відповідну підготовку;

- запровадження Європейської Системи перезаліку кредитів (ECTS).

На модернізацію професійної підготовки фахівців і розширення співпраці країн поза межами Європейського Союзу, серед яких є і Україна, спрямована програма Tempus. Tempus пропонує:

· Реалізацію спільних з країнами ЄС проєктів, спрямованих на розвиток, модернізацію змісту освіти, методів навчання, а також забезпечення якості освіти та освітнього менеджменту;

· Проведення структурних заходів, спрямованих на реформування освітніх систем з метою підвищення їх якості і відповідності європейським стандартам.

Висновки. Аналіз наукових праць щодо проблеми професійної підготовки фахівців в країнах ЄС та нормативно-правової бази Європейського Союзу під кутом концепції навчання упродовж життя показує, що у всіх документах знайшли своє відображення не тільки ідеї неперервної професійної освіти, а й самі заходи щодо створення єдиного європейського освітнього простору. Основною умовою реалізації заходів є розвиток міжнародної співпраці у контексті професійної підготовки фахівців. Аналіз документів Європейського Союзу щодо професійної підготовки фахівців слугує допомогою у напрямі побудови в Україні відкритої і гнучкої системи професійної підготовки фахівців та інтеграції до європейської спільноти.

Професійна підготовки фахівців – це визначальна соціокультурна проблема, вирішення якої полягає у приведенні її у відповідність до нових соціально-економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямів освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства і ресурсів держави, створенні

освітянських програм, необхідних для послідовного економічного і соціального розвитку суспільства, а також індивідуального культурного самовираження особистості в суспільстві. У суспільстві, в якому знання, уміння, а також ставлення до праці стають умовою економічного розвитку, професійна підготовка фахівців є елементом суспільної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амстердамський договір. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Амстердамський_договір, проглянуто [12.05. 2010].
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбона - Болонья – сала манка – Прага – Берлін) / Упорядники: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин. – Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім..В.Гнатюка, 2003. – 56с.
3. Конвенція ООН про права дитини. Режим доступу: http://www.unicef.org/ukreine/convention_small_final.pdf, проглянуто [17.05.201].
4. Конвенції про технічну та професійну освіту (Париж, 10 листопада 1989 р.). Режим доступу: <http://convention/coe/int>, проглянуто [13.08.2010].
5. Лісабонська стратегія. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Лісабонська_стратегія, проглянуто [18.08.2010].
6. Люксембурзький процес. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Европейська_стратегія_зайнятості, проглянуто [13.08.2010].
7. Международные нормативные акты ЮНЕСКО. – М.: Логос, 1993. С.110-117
8. Сократ. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Освіта,_фахове_навчання_та_молодь, проглянуто [13.08. 2010].
9. UK SOCRATES/ERASMUS Council University of Kent : Country Report United Kingdom // DAAD Deutscher Akademischer Austauschdienst : Conference Report. Bologna Conference : Student Mobility in the European Higher Education Area 2010. Bonn, 2005. – P. 311-326.